

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	1
Script en regie	2
Vorbereiding	4
Spel	
Vertaling	
Repetities	
Decor en kleding	
Licht en geluid	
Uitvoering en resultaten	6
Tournee	
Lesbrief	
Reacties	
Resultaten	
Colofon	8
Financiële verantwoording	
Bijlage 1. Speellijst en bezoekersaantallen	

INLEIDING



In een donker huisje ver buiten de stad woont Arie Mol. Daar woont hij al zijn hele leven. Kika Muis heeft geen huis omdat de grote kat haar heeft weggejaagd. Kika kan nog net ontsnappen aan zijn grijpende klauwen. Ze rent zo hard als ze kan tot ze het huisje ziet van Arie Mol. Kika wil best bij Arie komen wonen, dat is toch gezellig? Arie houdt niet van gezelschap, hij is veel liever alleen. Maar als mevrouw Uil met haar nagels langs de voordeur krast, is Arie toch wel blij dat Kika in de buurt is.

Voor u ligt het verslag van het project *Kika Muis en Arie Mol*.

Kika Muis en Arie Mol is een voorstelling van Handtheater voor iedereen vanaf 4 jaar in de Nederlandse Gebarentaal en het gesproken Nederlands.

Handtheater is een theatergroep die tweetalige voorstellingen brengt voor kinderen en volwassenen.

In dit verslag kunt u lezen over het ontstaan van het script, de motivatie van de regisseur, de keuze van de spelers, het verloop van de repetities en het tournee, maar vooral over het enthousiasme waarmee de voorstelling is gemaakt en de lovende reacties van het publiek.

We hopen dat u met plezier van dit verslag zult kennismaken.

Namens Handtheater.

Mieke Julien, artistieke leiding

SCRIPT EN REGIE

Tingue Dongelmans tekende voor het script en de regie van *Kika Muis en Arie Mol*. Zij schreef veertien toneelstukken voor jeugd-/jongerentheater, is op dit moment bezig met filmscenario's en maakt deel uit van het schrijversteam van Sesamstraat.

Tingue is geen onbekende voor Handtheater. Ze schreef eerder *Brekebeen* voor Handtheater, een theatervoorstelling voor kinderen, waarin zij ook acteerde.

Tingue zette met haar partner Johan Hobo het kindertheater in Nederland mede op de kaart en zorgde ervoor dat er serieus met theater voor kinderen werd omgegaan.

Jaren geleden ontmoette ik John van Gelder, een van de dove acteurs van Handtheater. De expressieve en beeldende kracht van zijn gebarentaal sprak me erg aan. Het vermoeden dat de gebarentaal in deze theatrale vorm een extra dimensie zou kunnen geven aan het kindertheater werd bewaarheid in de voorstelling die we samen speelden, Brekebeen (2001). Bovendien bleken niet alleen dove kinderen, maar ook horende kinderen meer dan geboeid door het visuele en beeldende karakter van de gebarentaal.

Bij Kika Muis en Arie Mol wil ik de twee talen, gesproken taal en gebarentaal, naadloos in elkaar laten overgaan als podiumtaal en de theatrale elementen van de gebarentaal nog verder ontwikkelen.

Als Kika Muis en Arie Mol wordt wat ik denk dat het wordt, is het mooier en visueler dan een voorstelling met alleen gesproken taal.

Tingue koos voor vriendschap en acceptatie als belangrijke thema's. Daarvoor bedacht ze twee personages, Kika Muis en Arie Mol, twee tegenpolen die aanvankelijk wantrouwend tegenover elkaar staan, maar in de loop van de tijd hun tegenstellingen weten te overwinnen door hun strijd tegen Mevrouw Uil, hun gemeenschappelijke vijand. De loop van de voorstelling volgt de seizoenen zomer, herfst, winter en lente. Het stuk is dan ook in vier scènes opgebouwd.

Tingue karakteriseerde Kika Muis, Arie Mol en Mevrouw Uil als volgt:

ARIE MOL is teruggetrokken en verlegen.

Hij is zachtaardig en gevoelig, maar hij verbergt dit door nors gedrag. Arie is een angsthaas. Hij wil niet aangeraakt worden en weet ook niet wat gezelligheid is.

Hij is slechtziend, maar kan zich prima redden.

Hij houdt van luieren in het maanlicht en is tevreden met zijn leven. Hij doet klusjes in zijn huis, zoekt eten, maakt een voorraad voor de winter en zo hoort het.

Hij is doodsbang dat er iets zou kunnen veranderen en staat daar dan ook niet voor open. Alle vreemdelingen ziet hij als een bedreiging. De Uil is de allergrootste bedreiging, want die kan hem opeten.



KIKA MUIS is een actieve, bewegelijke tomboy, met soms opeens een zeer vrouwelijk trekje. Ze is impulsief, handig, inventief en grillig. Ze kan aardig manipuleren, is brutaal en niet gauw bang. Ze durft haar gevoelens te laten zien. Kika is niet graag alleen. Ze woonde met haar hele familie in een kelder bij meneer Kat. Hij heeft hen uit het huis verjaagd. Kika zoekt geborgenheid bij Arie Mol. De Uil is voor haar een van de vele levensbedreigende vijanden.



MEVROUW UIL voelt zichzelf ver verheven boven het domme voetvolk. Ze kan niet tegen haar verlies.



Ze heeft wat problemen met haar slaapritme, want ze slaapt overdag en 's nachts leeft ze op. Als ze wakker is, zoekt ze eten en verzorgt ze haar lange scherpe nagels. Die zijn haar kostbaarste bezit. Van haar karakter zien we alleen de zwarte kant.

Kika Muis en Arie Mol is een voorstelling voor dove en horende kinderen. Vandaar dat de voorstelling in twee talen wordt gespeeld, de Nederlandse Gebarentaal en het gesproken Nederlands, door een dove acteur en actrice, en een horende actrice.

In Kika Muis en Arie Mol zijn mol en muis doof. Ik heb naar een manier gezocht om de voorstelling ook voor horende kinderen begrijpelijk te maken. Daarom speelt de horende actrice niet alleen Mevrouw Uil, maar is zij ook de vertelster. Ze is geen tolk, maar maakt op een natuurlijke wijze onderdeel uit van het toneelstuk. Je moet als publiek niet het gevoel krijgen dat je naar twee dingen zit te kijken; het is één geheel, ook al gebruikt de vertelster het gesproken Nederlands en Kika Muis en Arie Mol de Nederlandse Gebarentaal. Mevrouw Uil spreekt en maakt daar gebaren bij.

Dat horende kinderen daarbij ook een kijkje krijgen in de dovenwereld, vindt Tingue mooi meegenomen, maar dat is niet haar primaire doel.

VOORBEREIDING

SPEL

Voor de rollen van Kika Muis en Arie Mol is Handtheater op zoek gegaan naar twee jonge dove acteurs. Op de website werd een advertentie geplaatst. Alle jonge dove mensen die in aanmerking kwamen, zijn aangeschreven. Op zaterdag 3 februari 2007 vond de auditie plaats. Tingue Dongelmans heeft voorafgaand aan de auditie een spelopdracht opgestuurd die de kandidaten konden voorbereiden.

Uiteindelijk is de keuze gevallen op Femke Routs als Kika Muis en Ali Shafiee als Arie Mol. Voor de rol van Mevrouw Uil, tevens vertelster, werd Yvonne Kuhfus benaderd.

Voor Femke Routs, in het dagelijks leven psycholoog, was het de tweede keer dat zij op het podium stond. In *Tien over de top*, een theatervoorstelling voor jongeren die Handtheater in samenwerking met Artisjok/020 heeft gemaakt, was zij een van de acht acteurs.

Ali Shafiee, in het dagelijks leven leerkracht op een school voor doven, heeft eerder in de kindertheatervoorstelling *Kan jij een ei?* gespeeld. Hij was ook te zien in *O Amor Natural*, een dans- en poëzievoorstelling rondom de gedichten van de Braziliaan Carlos Drummond de Andrade. In *Broer & Zus*, een voorstelling voor de Parade, speelde hij Broer.

Verder deed hij het licht bij de kindertheatervoorstelling *Brekebeen* en ondersteunde hij de dove acteurs van *Tien over de top*.

Yvonne Kuhfus is theaterdocent en actrice. Ze speelde in kindertheatervoorstellingen van onder andere Theatergroep Hobo en geeft theatrale rondleidingen in musea, waaronder het Van Gogh Museum. Bij Handtheater was zij eerder te zien in de voorstelling *Brekebeen*.

Tingue heeft bij *Kika Muis en Arie Mol* gekozen voor twee dove acteurs. Ze zegt daarover:

In Brekebeen speelden twee horende acteurs en één dove acteur. Bij Kika Muis en Arie Mol is het precies andersom. Daardoor is de tweetaligheid meer in evenwicht.

VERTALING

Tingue Dongelmans heeft het script in het Nederlands geschreven. Die tekst moest worden vertaald naar de Nederlandse Gebarentaal. Ali Shafiee en Femke Routs brengen hun tekst immers in gebarentaal. De vertaling werd gemaakt door Erika Bloemkolk, tolk Nederlandse Gebarentaal en moeder van een dove zoon, en Mieke Julien, artistiek leider. Zij hielden er bij de vertaling rekening mee dat de gebaren en de woorden zoveel mogelijk één geheel zouden vormen. Dat is een lastig karwei omdat de grammatica van de Nederlandse Gebarentaal anders is dan die van het Nederlands. De woordvolgorde is bijvoorbeeld niet hetzelfde. De zin *Ik heb geen huis* is in gebarentaal *huis, ik heb-niet*. Verder kan er – net als bij andere talen – niet letterlijk worden vertaald. *Vals krenng* wordt in gebarentaal *gemeen jij*.

REPETITIES

De repetities vonden plaats in de periode van mei tot en met november 2007. Helaas kon er niet aaneengesloten worden gerepeteerd omdat de dove acteurs doordeweeks ook elders moesten werken. Er werd dus vaak in de avonduren en weekenden gerepeteerd.

Als horende regisseur die de gebarentaal niet machtig is, werkte Tingue met een tolk tijdens de repetities. Regisseren van dove en horende acteurs samen vindt zij een uitdaging maar zij noemt het ook vermoeiend. Tijdens de repetities vindt voortdurend een vertaalslag plaats, van de Nederlandse Gebarentaal naar het gesproken Nederlands en vice versa. Daarbij komt dat de dove acteur die Arie Mol speelt, uit Iran afkomstig is en dus met een andere (gebaren)taal is opgegroeid, namelijk de Iraanse Gebarentaal en het Farsi.

Het werken met een tolk heeft als nadeel dat er geen rechtstreeks contact is tussen de dove spelers en de regisseur, dus de keren dat de tolk niet aanwezig kon zijn, werden met beide handen aangegrepen om rechtstreeks contact te hebben.

DECOR EN KLEDING

Decor

Decorontwerper Jacques Kriek ontwierp een decor bestaande uit het huisje van Arie Mol, een wand van waarachter de spelers opkomen en afgaan, en een hoge stoel. Alles is geschilderd in een gevlekt grijs en wit. Het huisje van Arie is geassocieerd op het ondergrondse hol van een mol. Het huisje vormt een soort heuvel met bovenop een luik als ingang. Via een raam met twee luikjes krijgt het publiek een kijkje in het huisje en kan het de bezigheden van Arie en Kika, in de vorm van twee handpoppen, volgen.

Mevrouw Uil huist in een geabstraheerde boom, een hele hoge stoel, in hetzelfde dessin als het huisje en de rest van het decor. De 'boom' dient tevens als zitplaats voor de vertelster. Het toneelbeeld is strak en eenvoudig, zodat de gebaren maximaal tot hun recht komen.

Kleding

De personages van de dieren zijn antropomorf, met subtiele dierlijke trekjes.

Kledingontwerpster Marina van der Heiden koos voor hedendaagse kleding. Arie draagt een zonnebril die symbool staat voor zijn slechtiendheid en in zijn kleding weerspiegelt zich zijn sombere en zonderlinge karakter. Kika is een kittig meisjesmuisje met een kort rokje, een roze onderbroek met lange pijpen en stevige schoenen.

De kleding van de vertelster heeft hetzelfde grijs-wit gevlekte dessin als het decor, zodat ze in het decor opgaat. Wanneer de vertelster verandert in Mevrouw Uil, maakt ze haar haren los, zet een uilenbril op en trekt zwarte handschoenen met lange scherpe nagels aan. De metamorfose is eenvoudig, maar uiterst doeltreffend.

LICHT EN GELUID

Licht

Natasja Giebels maakte een lichtplan waarin de verschillende seizoenen tot uiting komen. De lichtwisselingen geven de wisseling van de seizoenen aan. Verder maakte ze een speciale lichtstand voor het verschijnen van Mevrouw Uil.

Omdat gebarentaal een visuele taal is, moet het publiek de taal kunnen zien in plaats van horen. Dat betekent dat de gebaren voldoende moeten zijn uitgelicht om 'verstaanbaar' te zijn. Het is Natasja gelukt om die zichtbaarheid niet ten koste te laten gaan van de subtiliteit.

Geluid

Henk de Jonge componeerde een melodie die de wisseling van de seizoenen aangeeft. Ook voor het verschijnen van Mevrouw Uil maakte hij een spannende 'tune'. Verder schreef hij de muziek bij een kinderliedje dat door Kika Muis in gebarentaal wordt gebracht en door de vertelster wordt gezongen:

*Kom binnen, 't is veilig hier onder mijn dak
Kom binnen mijn kindje, wees op je gemak
Hoog is de hemel, donker de nacht
Wie is daar, wat is daar, een dreigend gevaar
Daar buiten is altijd wel iemand op jacht
Bijtend, verslindend
Kom binnen mijn kindje, wees op je gemak
Hier onder mijn dak, hier onder mijn dak.*

UITVOERING EN RESULTATEN

TOURNEE

Na de try-out in het eigen theater vond de sfeervolle première plaats in Poppentheater Amstelveen. Op de grote tafel in de foyer hebben de medewerkers een grote molshoop gemaakt en ze trakteerden de kinderen op snoepmuizen.

De voorstelling is in totaal 39 keer gespeeld, waarvan 20 keer in Amsterdam en 19 maal daarbuiten. Op de Parade in Amsterdam is de voorstelling negenmaal te zien geweest. In totaal bezochten 3728 volwassenen en kinderen de voorstelling, onder wie 1060 doven en 2668 horenden. De volledige speellijst is te vinden in bijlage 1.

LESBRIEF

Bij de voorstelling is een uitvoerige lesbrieff gemaakt met allerlei werkvormen. Naast werkvormen die geschikt zijn om de voorstelling voor en na te bespreken, zijn er ook werkvormen rondom het inhoudelijke thema 'verschillen en overeenkomsten', de gebruikte talen, gebarentaal en gesproken taal, horen en niet horen, en rondom dieren. De lesbrieff heeft een uitgebreide materiaallijst. De lesbrieff is apart bijgevoegd bij dit verslag.

REACTIES

Kika Muis en Arie Mol is enthousiast ontvangen, zowel door kinderen als volwassenen, horenden en doven. Het publiek genoot van de voorstelling en van het samengaan van twee publieksgroepen die elkaar normaliter niet in het theater ontmoeten.

De gebeurtenissen worden helder en schijnbaar eenduidig aan het jonge publiek overgedragen, zonder karikaturaal te worden. (...) Zo eenvoudig als het verhaal lijkt, zo ongekunsteld spelen de acteurs. Femke Routs, Ali Shafiee en Yvonne Kufhus acteren met krachtige mimiek en herkenbare bewegingen. (...) Gebarentaal en spel zijn met elkaar vervlochten. Nooit geweten dat in gebarentaal zoveel bezieling en dramatiek huist. Deze is aards en poëtisch tegelijk. (...) Het is lovenswaardig hoe de acteurs meerder lagen weten te leggen in een theatervoorstelling zonder concessie te doen aan het jonge publiek.
Samen ben je niet alleen door Christelle Chamuleau

Kika Muis en Arie Mol van Handtheater siert zich door de manier waarop de gebaren een geheel vormen met de gehele voorstelling. De manier waarop het licht wordt ingezet om verschillende sferen op te roepen is subtiel en eenvoudig en tegelijkertijd een geweldig groot onderdeel van de voorstelling.

De voorstelling roept een gevoel op van eenvoud en duidelijkheid. Dit kan alleen maar bereikt worden door heel goed samenspel en acteurs die precies weten wat ze doen tot in het kleinste detail.

Gezien op 26 oktober 2008 in Kleintje Kolk, Assen door Jessica Bonnema

Op woensdag 13 augustus is Eén vandaag, het actualiteitenprogramma van de Tros op Nederland 1, komen filmen bij Handtheater en op de Parade naar aanleiding van de dreigende subsidiestop. In de uitzending op dinsdag 19 augustus 2008 zijn beelden van Kika Muis en Arie Mol te zien en interviews met enkele dove kinderen.

RESULTATEN

In het projectplan wordt de doelstelling als volgt omschreven:

- dove en horende kinderen een speelse theatervoorstelling bieden over belangrijke thema's als vriendschap en acceptatie
- dove kinderen een voorstelling bieden in hun eigen taal, de gebarentaal
- horende kinderen in aanraking brengen met gebarentaal
- dove en horende kinderen elkaar laten ontmoeten.

Terugkijkend kunnen we constateren dat deze doelstelling is gerealiseerd. Bovendien zijn er tijdens het tournee en op de Parade in Amsterdam nieuwe publieksgroepen bereikt en heeft de reportage van EenVandaag veel aandacht gegenereerd met als resultaat een grotere naamsbekendheid.

Het enthousiasme van het publiek is voor ons heel aanstekelijk. Daardoor zijn we des te meer gemotiveerd om ook de komende jaren tweetalig theater voor een gemengd publiek te maken.

COLOFON

VOORSTELLING

Kika Muis Arie Mol Mevrouw Uil/vertelster	Femke Routs Ali Shafiee Yvonne Kuhfus
Script en regie	Tingue Dongelmans
Vertaling naar NGT	Erika Bloemkolk Mieke Julien
Dramaturgische adviezen	Carin van Rijswoud
Decorontwerp/uitvoering Kostuumontwerp/uitvoering Muziekcompositie/uitvoering Lichtontwerp/techniek	Jacques Kriek/Manmade Marina van der Heiden Henk de Jonge Natasja Giebels
Illustratie Fotografie Vormgeving	Ingeborg van der Steyn Lamouton Syll Schaap
Artistieke leiding	John van Gelder Mieke Julien
Verkoop	Reina Drewes Linda Schreurs
Productie	Teja Vossen

VERSLAG

Tekst	Mieke Julien
Foto's	Syll Schaap

HANDTHEATER

De Wittenkade 63
1052 AD Amsterdam
T 020 412 38 21
F 020 689 56 57
E info@handtheater.nl
www.handtheater.nl